

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Střední průmyslová škola strojnická Olomouc, tř.17. listopadu 49

**Výukový materiál zpracovaný v rámci projektu „Výuka moderně“
Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34.0205**

Šablona: III/2 Český jazyk, umění a kultura

Sada: 2

Číslo materiálu v sadě: 10

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

Název: Národní obrození – vrcholná etapa (Česká literatura v letech 1830 – 1850)

Jméno autora: Mgr. Renata Provázková

Předmět: Český jazyk, umění a kultura

Jazyk: Čeština

Klíčová slova: národní obrození – vrcholná etapa, J. K.Tyl, K. Hynek Mácha, K.J. Erben, K. H. Borovský, B. Němcová

Cílová skupina: žák 1. ročníku

Stupeň a typ vzdělání: střední odborné

Očekávaný výstup: Vystihne podstatné rysy period české i světové literatury, uvede jejich představitele a charakterizuje a interpretuje jejich přínos pro vývoj literatury a literárního myšlení. Rozliší a specifikuje jednotky vyprávění (časoprostor, vypravěč, postavy) a zhodnotí jejich funkci a účinek na čtenáře.

Metodický list/anotace

Prezentace obsahuje základní informace o vrcholné etapě národního obrození, uvádí nejvýznamnější autory a jejich díla. V průběhu výkladu řeší žáci několik úloh, kterými si upevňují probírané učivo.

Datum vytvoření: 7.3. 2013

Národní obrození – vrcholná etapa

**ČESKÁ
LITERATURA V
LETECH 1830 – 1850**

3. fáze NO (1830 – 1848)

- Ustálená spisovná norma češtiny
- Nástup uměleckého směru – romantismu
- Vrchol obrozeneckých snah
- **Josef Kajetán Tyl**
  - ✓ pronásledován rakouskými úřady za účast na revoluci 1848
  - ✓ působí u kočovné společnosti, žije v bídě
  - ✓ redaktor časopisu **Květy**, dramatik

Portrét J. K. Tyla od Jana Vilímka

Obrázek č. 1

- **Rozina Ruthardova**
- **Dekret kutnohorský** (historická tematika)
- **Kusy mého srdce** (vlastenectví)
- **Rozervanec** (o K. Hynku Máchovi)
- **Poslední Čech** (pokus o román)
- **Divadelní hry**
  - **Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka**
  - ❖ **Úkol: Objasněte, čím je tato hra dodnes aktuální.**

Strakonický dudák

❖ Úkol:

Na základě předchozích znalostí díla a jeho filmového zpracování přiřadte správně charakteristiky k jednotlivým postavám:

1. Švanda
2. Vocilka
3. Rosava
4. Kalafuna
5. Dorotka
6. Zulika

- a) chce zneužít schopnosti druhého člověka k vlastnímu obohacení, vychytralý, bezcharakterní, příživník
- b) je obětavá a zachraňuje své dítě i přesto, že je tvrdě potrestaná
- c) věrná, nebojácná, ušlechtilá
- d) prostý český člověk, muzikant, neschopný zradit přítele, kladný typ
- e) rozmarná, necitelná, člověk je pro ni zdroj zábavy
- f) důvěřivý, podléhá touze po bohatství, dobrosrdečný

Řešení:

1. f

2. a

3. b

4. d

5. c

6. e

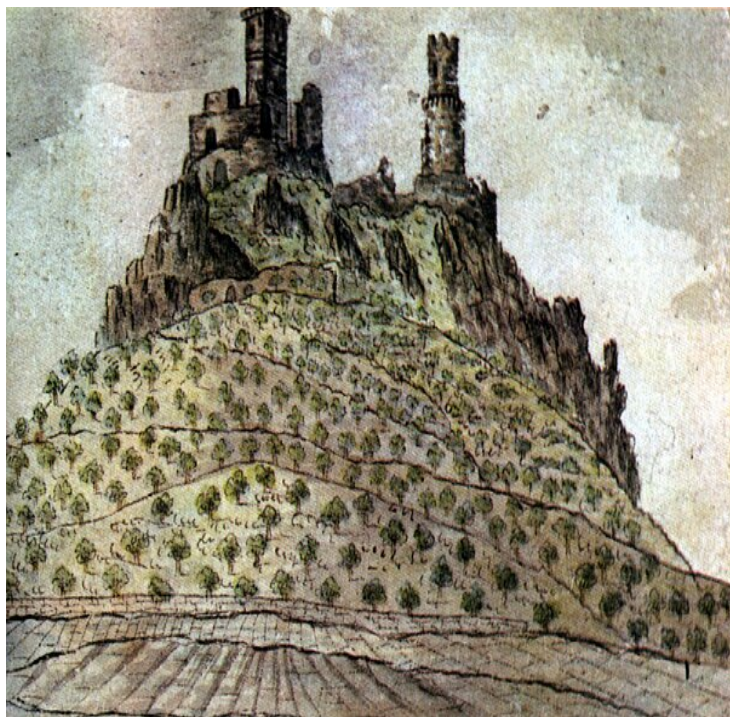
- Hry se sociální tematikou
  - **Pražský flamendr**
  - **Paličova dcera** aj.
- Historické hry
  - **Kutnohorští havíři**
  - **Jan Hus** aj.
- **Karel Hynek Mácha**
  - ✓ nejvýznamnější romantický básník
  - ✓ herec v ochotnickém Kajetánském divadle (založil J.K.Tyl)

- ✓ rád cestuje – Itálie, hradní zříceniny, opuštěná jezera (pěšky)
- ✓ studium práv, advokátem v Litoměřicích
- ✓ umírá před svatbou s Lori Šomkovou

➤ **Máj**

- ✓ základní dílo české moderní poezie
- ✓ lyrickoepická skladba
- ✓ dějiště – okolí hradu Bezděz, jednoduchý příběh
- ✓ hodnota díla je v uměleckých prostředcích

- **Marinka** – romantická povídka
- **Večery na Bezdězu** – prozaické dílo s cestopisnými prvky
- **Křivoklad** – historická povídka

Hrad Hazmburk
na kresbě Karla
Hynka Máchy
(okolo roku 1833)

- **Cikáni** – román, nejrozsáhlejší dílo
- **Obrazy ze života mého** – soubor autobiografických povídek
- **Pout' krkonošská** – báseň v próze o putování na vrchol Sněžky k mnišskému klášteru

KAREL HYNEK MÁCHA.

Jan Vilímek,
**Karel Hynek
Mácha**

Obrázek č. 3

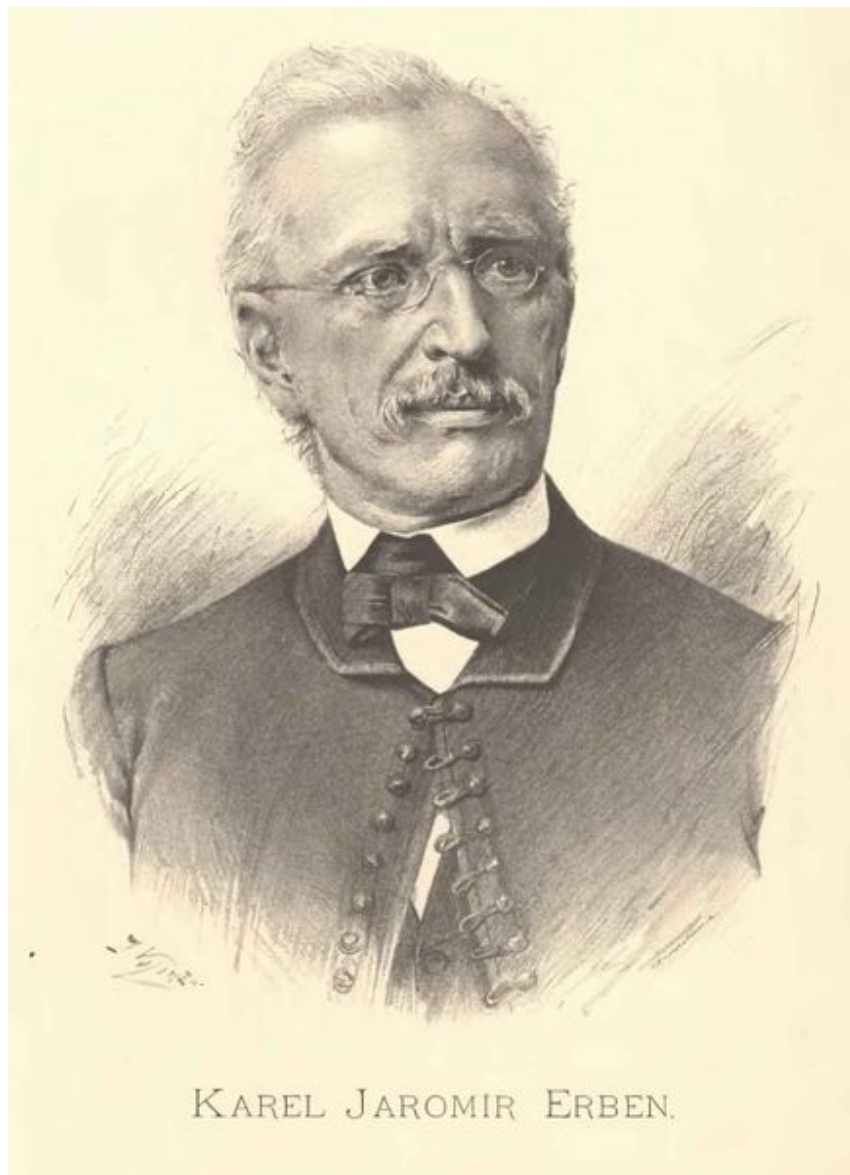
- **Karel Jaromír Erben**

- ✓ sběratel lidové slovesnosti
- ✓ spolupracuje s F. Palackým
- ✓ vydává staročeské literární památky (Husovy spisy aj.)
- ✓ pracuje jako sekretář Českého muzea
- **Prostonárodní české písně a říkadla**
- píše pohádky (vydány posmrtně)

❖ **Jmenujte nejznámější Erbenovy pohádky**

➤ **Kytice z pověstí národních** – sbírka balad

- ✓ jediná básnická kniha (20. let)
- ✓ témata: osudová dramata lidí
- ✓ otázka viny a trestu – po provinění následuje trest neúměrně vyšší než provinění
- ✓ hrdinové se nebouří proti společnosti
- ✓ dramatický spád
- ✓ romantické pojetí – nadpřirozené prvky

KAREL JAROMIR ERBEN.

Jan Vilímek, Karel Jaromír Erben

Obrázek č. 4

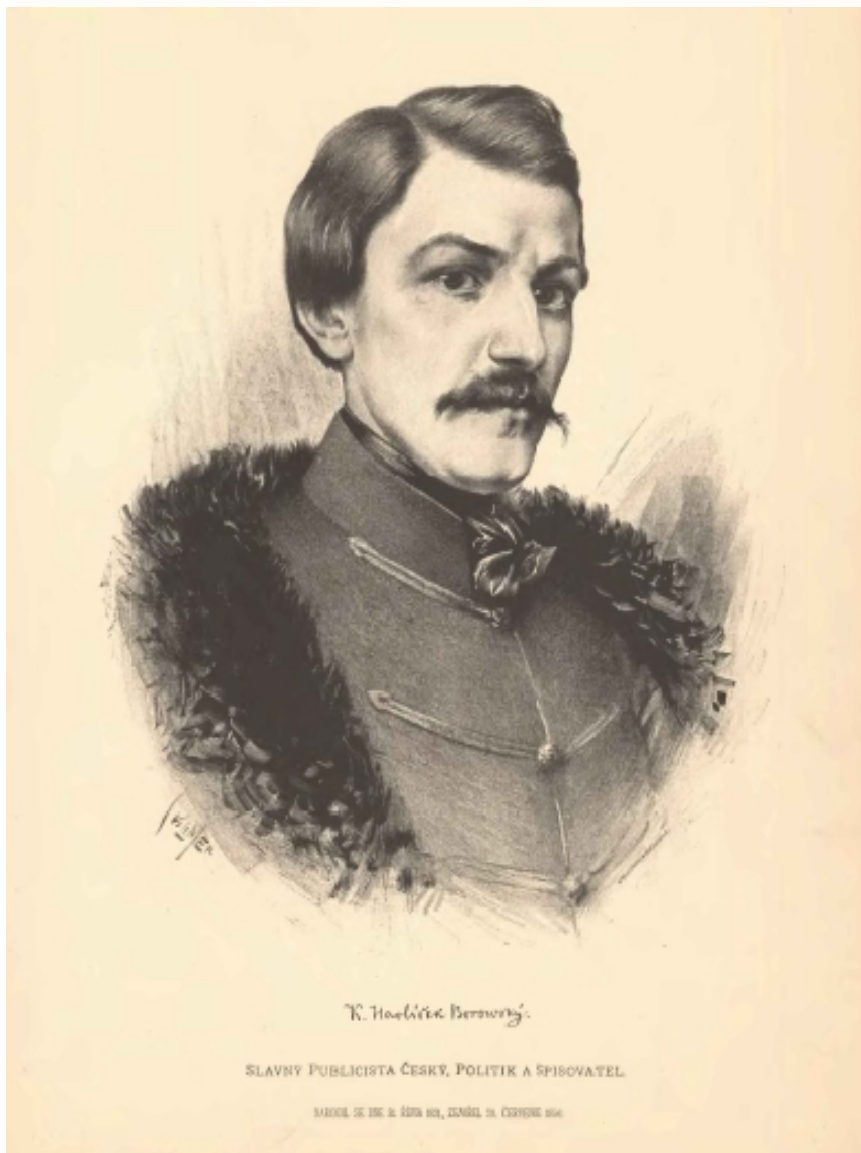

**Báje a pověsti
slovanské**
Obálka s
kresbou
Věnceslava
Černého

Obrázek č. 5

4. fáze NO (50. léta 19. stol.)

- **Karel Havlíček Borovský**
  - ✓ spisovatel, novinář, satirik, překladatel
  - ✓ redaktor **Pražských novin** a literární přílohy **Česká včela**
  - ✓ zakladatel **Národních novin**
  - ✓ vydavatel časopisu **Slovan**
  - ✓ vystupuje proti vládě a církvi, bojuje za národní rovnoprávnost – zatčení, vyhnanství (Brixen)

Jan
Vilímek,
**Karel
Havlíček
Borovský**

Obrázek č. 6

Dům Karla Havlíčka Borovského v Brixenu

Obrázek č. 7

➤ Epigramy

epigram = krátká satirická báseň, snaží se upozornit na problém

- 5 oddílů
- věnovány: Králi, Církvi, Vlasti, Múzám, Světu
- Církvi: **Českých knížek hubitelé líti:
plesnivina, moli, jezoviti.**

❖ **Vysvětlete, koho a proč autor napadá.**

➤ **Tyrolské elegie**

- elegie = žalozpěv
- popis zatčení a cesty do Brixenu
- ironie, výsměch

➤ **Křest svatého Vladimíra** - nejrozsáhlejší satira, odsouzení absolutistické vlády

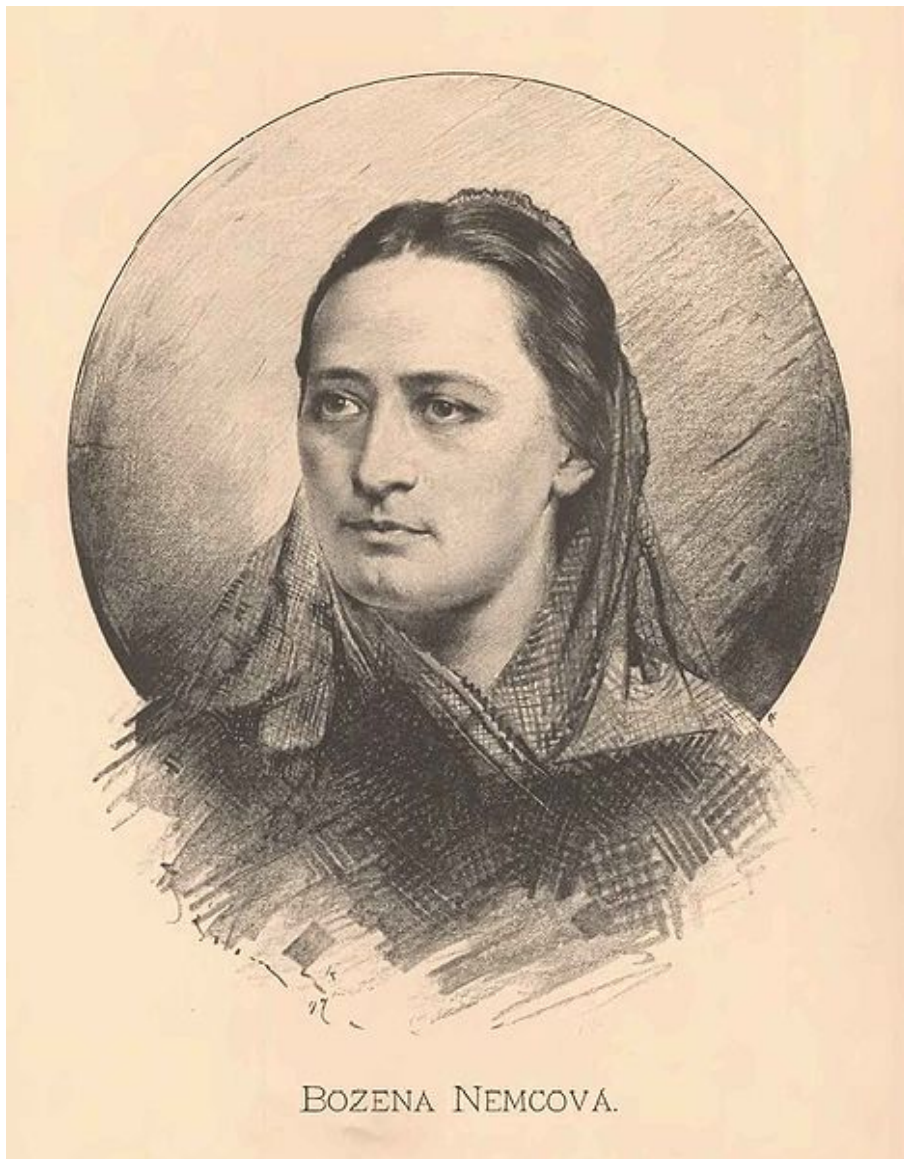
➤ **Král Lávra** – parafráze irské pohádky

- kritika omezenosti a zloby panovníka

❖ **Úkol: Převyprávějte děj pohádky.**

- **Božena Němcová**

- ✓ vl. jménem Barbora Panklová
- ✓ v Praze poznává vlasteneckou společnost
- ✓ pobyt na Chodsku – studium lidových zvyků a pověstí
- ✓ nešťastné manželství, časté stěhování
- ✓ vlastenectví, odvaha (na pohřbu K.Havlíčka Borovského pokládá na jeho rakev trnovou korunu)
- ✓ rodina pod policejním dohledem

Jan Vilímek,
**Božena
Němcová**

Obrázek č. 8

➤ **Národní báčorky a pověsti** (pohádky)

➤ **Obrazy z okolí domažlického**

(národopisná studie – zvyky a obyčeje chodského lidu)

➤ **Babička** (povídka)

✓ podává obraz venkovského života ve 4 ročních obdobích

✓ vzniká po smrti milovaného syna Hynka

✓ cíl: ukázat harmonický život prostých lidí, vzorem je dokonalý člověk

❖ Úkol: Na základě znalostí díla si zopakujte:

- a) Kde se odehrává děj?
- b) Charakterizujte hlavní postavy.
- c) Které dva rozdílné světy autorka prezentuje? Jak a čím se liší?
- d) Uveďte příklady inspirace umělců dílem **Babička**. Dohledejte informace z jiných informačních zdrojů.

Sousoší *Babička s dětmi* v Ratibořicích
(autor Otto Gutfreund, 1922)

Obrázek č. 9

➤ **Divá Bára** (povídka)

❖ **Úkol:**

- a) Na základě předchozích znalostí (i z filmového zpracování) převyprávějte povídku.
- b) Charakterizujte hlavní postavy.
- c) Jaký typ dívky vytvořila autorka?

Řešení:

- Bára byla dcera vesnického pastýře Jakuba, ten ji vychovává jako chlapce. Bára umí plavat, je statečná, nebojí se, není pověřčivá – je opakem tehdejších vesnických dívek.
- Autorka vytvořila nový typ dívky – nezávislé, nepodřízené muži, která se nesmíří s pasivní úlohou ve společnosti.

➤ **V zámku a podzámčí** (povídka)

- ✓ dvojí svět – realistický pohled
- ✓ kontrast = základní princip díla – vzájemná pomoc mezi chudými v podzámčí x bezcitnost a sobectví na zámku, chudoba x bohatství
- ✓ idealizace v závěru povídky (vliv utopického socialismu)

Další povídky:

➤ **Pohorská vesnice**

➤ **Karla**

Odkazy:

Použité zdroje: internet

Dostupný pod licencí GNU Free Documentation License na www:

Obrázek č. 1

VILÍMEK, Jan. *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.12.2012]. Dostupný na WWW:
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Josef_Kajet%C3%A1n_Tyl.jpg>

Obrázek č. 2

MÁCHA, Karel Hynek. *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.12.2012]. Dostupný na WWW:

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Castle_Hazmburk_%281833%29.jpg>

Obrázek č. 3

VILÍMEK, Jan. *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 1.12.2012]. Dostupný na WWW:
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Karel_Hynek_M%C3%A1cha.jpg>

Obrázek č. 4

VILÍMEK, Jan. *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 2.12.2012]. Dostupný na WWW:
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Karel_Jarom%C3%ADr_Erben.jpg>

Obrázek č. 5

ČERNÝ, Věnceslav. *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 2.12.2012]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Venceslav_cerny_erben_baje_a_povesti_slovan_ske.jpg>

Obrázek č. 6

VILÍMEK, Jan. *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 2.12.2012]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Karel_Havl%C3%AD%C4%8Dek_Borovsk%C3%BD.jpg>

Obrázek č. 7

USER:JAPO. *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 2.12.2012]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Brixen-Havl%C3%AD%C4%8Dek%27s_house3.JPG>

Obrázek č. 8

VILÍMEK, Jan. *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 2.12.2012]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Vil%C3%ADmek_-_Bo%C5%BEena_N%C4%9Bmcov%C3%A1.jpg>

Obrázek č. 9

KARPAC. *Wikimedia Commons* [online]. [cit. 2.12.2012]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Souso%C5%A1%C3%AD_Babi%C4%8Dky_v_Ratibo%C5%99ic%C3%ADch.jpg>